

Osmanlı'da Kamusal Tedbirlerin Etkinliğinin Artırılmasında Loncaların Tamamlayıcı Rolü

Ali ŞEN¹

Baki ÇAKIR²

İsmail BALKAN³

Öz

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi
11.06.2023

Kabul Tarihi
03.09.2023

DOI
10.53306/klujfeas.1312975

Osmanlı'da esnafın faaliyetlerinin kamu otoritesince belirlenen kurallar çerçevesinde sürdürülmesi toplumsal ve ekonomik düzenin korunması açısından hayati öneme sahiptir. Esnaf toplumun mal ve hizmet ihtiyacını karşılayan başlıca kesimdir. Kamu otoritesi esnafın işleyişinin düzenlenmesinde, aynı mesleği icra eden esnaftan oluşan ve bir esnaf topluluğu olan loncalardan büyük ölçüde yararlanmıştır. Loncaların asli görevi toplumun ihtiyacı olan mal ve hizmetlerin esnaf tarafından karşılanmasında devamlılığı sağlamaktır. Bununla beraber loncalar, esnaf ve toplum düzeninin korunmasında kamunun aldığı tedbirleri tamamlayıcı nitelikte ilave birçok görev ve sorumluluk üstlenmektedir. Bu çalışma, Osmanlı loncalarının esnaf düzeninin korunmasında, ekonomik ve toplumsal düzenin sağlanmasında kamusal tedbirlerin etkinliğini artırmak amacıyla üstlendiği tamamlayıcı görev ve sorumlulukları açıklamaktadır. Bu kapsamda tarihsel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Çalışmada tespit edilen rollerin başlıcaları; esnaf ile kamu otoritesi arasındaki iletişimin sağlanması ile esnafın denetlenmesi, gözetilmesi ve düzenlenmesi süreçlerinde kamu otoritesine yardımcı olmaktır. Loncaların üstlendiği bu tamamlayıcı roller kamunun iş yükünü azaltmakta, özellikle sosyal ve ekonomik düzenin sağlanmasında kamusal tedbirlere etkinlik kazandırmaktadır.

Anahtar sözcükler: lonca, lonca teşkilatı, kamusal tedbir, düzenleme, denetleme, aracılık

¹ Prof. Dr., İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, İktisat Tarihi Anabilim Dalı, ali.sen@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9359-3367

² Doç. Dr., İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, İktisat Tarihi Anabilim Dalı, baki.cakir@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4120-9973

³ Sorumlu Yazar: Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, Bankacılık Anabilim Dalı, ismail.balkan@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6321-0166

The Complementary Role of Guilds In Increasing The Efficiency Of Public Measures In The Ottoman Empire

Ali ŞEN⁴

Baki ÇAKIR⁵

Ismail BALKAN⁶

Abstract

The continuation of the operation of the artisan in the Ottoman within the framework of the rules determined by the public authority is of crucial importance for the protection of the social and economic order. The artisan is the main segment that meets the goods and services needs of the society. The public authority greatly benefited from the guild in regulating the functioning of the artisan. Guild is a community of artisan who is engaged in the same profession. The main duty of the guild is to ensure the continuity in meeting the goods and services needed of the society by the artisan. In addition, guild undertake many additional duties and responsibilities that complement the measures taken by the public authority in the protection of artisan and social order. This study explains the complementary duties and responsibilities of guild in order to increase the effectiveness of public measures in the preservation of the artisan's order and ensuring the economic and social order. The major of these roles are to provide the relationship between artisan and public authority and to assist the public authority in the process of supervising, overseeing and regulating artisan. These complementary roles undertaken by the guild both reduce the workload of the public authority and add effectiveness to public measures.

Key words: guild, guild organization, public measure, regulation, supervision, mediation

Article Type

Research Article

Application Date

11.06.2023

Acceptance Date

03.09.2023

DOI

10.53306/klujfeas.1312975

⁴ Prof. Dr., Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics, ali.sen@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9359-3367

⁵ Assoc. Prof. Dr., Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics, baki.cakir@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4120-9973

⁶ Corresponding Author: Asst. Prof., Kutahya Faculty of Applied Science, Department of Finance and Banking, ismail.balkan@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6321-0166

1. Giriş

Osmanlı Devleti'nde uygulanan Lonca Teşkilatının kökleri öncelikle Fütüvvet Teşkilatı'na, sonrasında ise 13. ve 14. yüzyılda Anadolu'da görülen Ahilik Teşkilatı'na dayanmaktadır (Çiftçi, 2004, s.23). Arapça kökenli fütüvvet kelimesi; mertlik, yiğitlik, cömertlik, misafirperverlik anlamlarına gelmektedir (Devellioğlu, 2004, s. 272). Fütüvvet teşkilatı, aşiret hayatından yerleşik hayata geçiş sürecinde Arap toplumunda gençlerin bir disiplin içerisinde ve İslami esaslara göre yetiştirilmesini amaçlayan örgütlü bir yapıdır (Gündüz, vd., 2012, s. 38). Fütüvvet, başlarında bir şeyh bulunan ve özel bir yerde toplanan, belli bir dini inanışa ve davranışa sahip kişilerin oluşturduğu mesleki bir birlik veya esnaf teşkilatıdır (Gürata, 1975, s. 63).

Teşkilatın işleyişi, fütüvvetname adı verilen eserlerle belirlenmiştir. Fütüvvetnameler; teşkilatın esaslarını, kuruluş şartlarını, özelliklerini içeren ve teşkilat üyelerinin uyması gereken yazılı kuralları içeren eserlerdir. Fütüvvetnamelerin diğer bir özelliği ise ticari hayatı düzenleyen kuralları barındırmasının yanı sıra sosyal hayatı etkileyen kuralları da içermesidir (Akbaş, vd., 2018, s. 167).

Fütüvvet teşkilatının temelleri Emeviler (661-750) dönemine dayanmakla birlikte, esas ortaya çıkışı Abbasiler (750-1258) dönemindedir. 13. yüzyılda Abbasi halifesi an-Nâsır li-Dinillâh (1179-1225) ülkesinde bozulan iç düzeni, siyasi ortamı düzeltmek ve özellikle Avrupa menşeli ticari faaliyetleri engellemek amacıyla Fütüvvet teşkilatını merkezi otoriteye bağlamak istemiştir. Halife Nâsir ayrıca İslam ülkelerine elçiler göndererek söz konusu teşkilatı tanıtmayı ve İslam birliğini kurmayı amaçlamıştır. Halife Nâsir'ın bu dönemde Anadolu Selçuklu devleti ile sultanlar düzeyinde gerçekleştirdiği görüşmeler Fütüvvet teşkilatının Anadolu'da tanınmasını sağlamıştır (Gündüz, vd., 2012; Şeker & Çakır, 2021, s. 189-190). Anadolu'daki esnaf kesimince Fütüvvet teşkilatının tanınıp, kabul görmesinin bir diğer sebebi de fütüvvet anlayışının temel ilkelerinin İslam dininin temel ilkeleri ile uyumlu olmasıdır (Mahiroğulları, 2011, s. 141).

Fütüvvet teşkilatı İslam dininin yayılmasına paralel olarak geniş coğrafyalara ulaşmıştır. Türkler de İslamiyet'i kabul etmeleri ve Anadolu'ya yerleşmelerinden sonra Fütüvvet teşkilatından etkilenmişlerdir. Türkler, Fütüvvet teşkilatını kendilerine has yiğitlik, cömertlik ve kahramanlık kavramlarıyla yorumlayarak kendi mesleki teşkilatlarını oluşturmuşlardır. Ahi Teşkilatı adını alan bu yeni yapılanma Anadolu Selçukluları döneminde ortaya çıkmıştır. Ahi teşkilatı siyasi ve kültürel ilişkilerin sonucunda Fütüvvet teşkilatının Anadolu'daki devamı niteliğindedir (Hızlı, 2011, s. 18-20). Anadolu'daki esnaf teşkilatlanmasında, fütüvvet kelimesinin yerine yine Arapça 'kardeşim' anlamına gelen 'ahi' kelimesinin kullanıldığı yönünde görüşler mevcuttur. Ayrıca ahi kelimesinin Orta Asya kökenli Türkçe "akı" kelimesinden türediği kabul görmektedir. Akı; eli açık, cömert, misafirperver ve yiğit anlamlarını taşımaktadır. Ahi teşkilatı mesleki-ahlâkî bir örgüt niteliğindedir. Ahi'nin gerek anlam gerekse ticari hayata ilişkin ifade ettiği kurum ve kurallar ilişkisinin Orta Asya Türklerine özgü Akı teşkilatıyla benzerlikler taşıması, bu kelimenin Anadolu'da kabul görmesini sağlamıştır (Çağatay, 1989, s. 44).

13. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar Anadolu'daki Türk esnaf ve sanatkârların oluşturduğu kamu otoritesinden özerk meslek birliğine Ahi Teşkilatı adı verilmiştir (Çağatay, 1989, s. 1). Ahi Teşkilatı sosyal ve iktisadi boyutları da olan dini ve tasavvufi bir kurum niteliğindedir. Müslüman coğrafyaya yayılan Fütüvvet teşkilatı ile Anadolu'da gelişen Ahi teşkilatı arasında büyük benzerlikler olmasına rağmen bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Örneğin; Fütüvvet anlayışının sosyal hayata yönelik içeriği daha genişken, Ahilik'te mesleki hayata vurgu daha baskındır (Akbaş, vd., 2018, s. 168).

Ahi teşkilatının kurucusu ve başkanı İranlı Şeyh Nasirüddin Mahmud'dur. Ahi Evran veya Ahi Baba olarak da anılan Nasirüddin Mahmud Kayseri'de debbağlık (dericilik) yapan bir esnaftır. Ahi Evran Fütüvvet teşkilatının yapısından etkilenerek Anadolu'ya özgü Ahi teşkilatını kurmuş; teşkilatın birçok meslek kolunda ve Anadolu şehrinde yaygınlaşmasını sağlamıştır. Ahi teşkilatı özellikle ekonomik hayatı düzenlemesi, gençlerin birer meslek sahibi olmalarını sağlaması ve iktisadi koşulların iyileşmesine katkı sağlaması sebebiyle Anadolu'da hızla yayılmıştır.

Ahi teşkilatında esnafın işleyişi kamu otoritesince resmî belgelerle düzenlenebildiği gibi teşkilat tarafından da düzenlenebilmektedir (Çakır, 2011). Ahi teşkilatı; esnaf için gerekli hammaddenin temininden, hazırlanan ürünlerin satışına kadar geçen bütün üretim sürecini ayrıntılı şekilde kurallara bağlamıştır. Kurallara uymayan esnafa kamu otoritesince cezalar verilebildiği gibi bizzat teşkilat tarafından da yaptırımlar uygulanabilmektedir. Uygulanan cezaların niteliği; suçu işleyene ders, diğer esnafa ibret oluşturması açısından önemlidir. Esnaf kendi içinde uyguladığı bu sistem her esnafı mesleki standartlara uymaya zorlamakta; esnaf arasında ise önemli bir otokontrol sistemi oluşturmaktadır (Ekinci, 1989, s. 76). Teşkilat gençlerin meslek sahibi olmaları konusunda bir hiyerarşi oluşturmuştur. Bu hiyerarşi sırasıyla; çırak, kalfa ve usta şeklindedir. Teşkilat; gençleri mesleki, dini ve askeri nitelikte geliştirerek ülkenin ekonomik ve sosyal düzeninin gelişimine katkı sağlamıştır. Teşkilat ayrıca ülke savunması da dâhil birçok alanda toplumsal hizmet vermiştir (Gündüz, vd., 2012, s. 40).

Özellikle Anadolu coğrafyasında Ahi teşkilatının dini ve tasavvufi yapısı zamanla azalmıştır. Bunda Osmanlı devletinin kurulması, İstanbul'un fethi ve ülke topraklarının genişlemesi etkili olmuştur. İstanbul'un fethi sonrasında bölgede faaliyette bulunan gayrimüslim esnafın çokluğunun bu süreçte etkisi büyüktür. Başlangıçta Ahi teşkilatına mensup esnaf İslâmiyet'e inanan kişilerden oluşmaktaydı. Ancak ilerleyen dönemde Ahi teşkilatının İslâmiyet'e özgü dini ve tasavvufi yapısı gayrimüslim esnafın çokluğu sebebiyle zayıflamaya başlamıştır. Esnaf arasında dini ve tasavvufi vurgunun azalması Ahi teşkilatını Osmanlı'ya özgü Lonca teşkilatına dönüştürmüştür (Bayram, 2012, s. 111; Akbaş, vd., 2018, s. 173; Yi, 2018, s. 9). Örneğin bu dönemde loncalarda farklı dine mensup esnafın birlikte yer aldığı, bazı gayrimüslim esnafın ise kendi loncalarını kurduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca belli bir dini inancıya özgü motiflerin az olması sebebiyle Lonca teşkilatının Ahi teşkilatına göre daha evrensel bir topluluk olduğu söylenebilir.

Lonca kelimesinin İtalyanca Lociye Loggiya veya Fransızca Loj (Loge) kelimelerinden türediği iddia edilmektedir. Lonca sözcüğü, hücre ve oda manası taşımaktadır (Özdemir, 1986, s. 160; Gürata, 1975, s. 84). Osmanlı dönemine ait arşiv belgelerine göre, 17. yüzyıl ortalarından itibaren kullanılmaya başlanan lonca kavramı, esnafın hammadde ihtiyacının temin edildiği yer olarak nitelendirilmektedir (Kal'a, 2003, s. 249). Loncalar, daha sonra esnafın toplantı

merkeze dönüşmüş ve nihayetinde bir teşkilat şeklini almıştır (Gürata, 1975, s. 96). Her esnaf grubunun kendine yakın bir iş hanında organize olduğu bu yapıda her loncanın kendine has bir sancağı veya bayrağı bulunmaktadır (Akbaş, vd., 2018). Loncaların oluşturduğu topluluk Osmanlı döneminde Anadolu'da ve İstanbul'da önemli ölçüde güç oluşturmaktadır. Örneğin; 17. yy'da sadece İstanbul'da 1100 lonca ve bu loncaların 260.000 üyesi bulunmaktadır (Güvemli, 2000, s. 71).

Lonca, Osmanlı'da aynı mesleği icra eden esnafın bir şeyh ve pîrin denetimi altında toplanarak oluşturdukları meslek birliğini dile getirmektedir (Gürata, 1975, s. 96). Loncaların oluşturduğu topluluk ise Lonca teşkilatı olarak adlandırılmakta ve birbiriyle etkileşim halinde faaliyette bulunan, her türlü meseleyi birbirinden öğrenen tüm loncaları ifade etmektedir (Yi, 2018, s. 3). Loncaların başlıca görevleri; esnaf ile devlet arasındaki ilişkiyi düzenlemek, esnaf arasındaki rekabeti düzenlemek ve diğer esnaf ile toplum menfaatini korumak adına ürün ve fiyat denetimi gerçekleştirmektir (Demirtaş, 2010).

Loncalar kendilerine özgü kuralları ve prensipleri olan birer esnaf topluluğudur. Loncalarda; kanaatkârlık, işini titizce yapmaya dayalı meslek anlayışı, geleneklere sıkı sıkıya bağlılık, meslek sırrına bağlılık önemli ahlâkî kuralları oluşturmaktadır (Gürata, 1975, s. 97).

Loncalar ticari hayatta İslâmi ilkelerin uygulanmasını hedeflemektedir. Bu doğrultuda esnaf gereğinden fazla kazanç elde etme, spekülasyon yaratma gibi davranışlardan kaçınılmalıdır. Bunun yerine esnaf arasında toplumsal faydanın gözetilerek, dayanışma ve yardımlaşmanın yaygınlaşması amaçlanmıştır.

Osmanlı döneminde bir loncaya üye esnafın ustalık mertebesine ulaşmış olması kendi işyerini açması için yeterli değildir. Esnafın kendi işyerini açması gedik adı verilen bir imtiyaza sahip olması ile mümkündür. Yani bir meslek erbabı işinde ehil olsa bile eğer gedik hakkına sahip değilse kendi işyerini açamamaktadır. Osmanlı döneminde başka anlamlarda da kullanılmakla birlikte iktisadi anlamda gedik, bir iş veya mesleği kendi işyerini açmak suretiyle icra edebilme hakkıdır (Kal'a, 1998, s. 50-51). İstisnalarının olmasıyla birlikte belirli bir yer için gedik hakkına sahip bir esnafın mesleğini başka bir yerde icra edebilmesi mümkün değildir (Koyuncu, 2018, s. 58-59). Gedik, Osmanlı döneminde üretim ve fiyatla ilgili devlet politikalarının sürdürülebilmesi adına ortaya çıkan ihtiyacın bir sonucudur. Osmanlı döneminde gedik hakkına dayalı esnaf düzeni ile üretimin devamlılığı ve narha uygunluk sağlanabilmektedir. Bir tekel hakkı veya imtiyaz olan gedik hakkı 17. yüzyılın ortalarından itibaren esnaf birliklerince verilmiştir. Birliklerce verilen gedik hakkının kamu otoritesince de onaylanması gerekmektedir. Gedik hakkının verilmesine ilişkin tüm süreç nizamnamelere göre düzenlenmiştir (Kal'a, 1998, s. 51-52).

18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nde gedik haklarıyla ilgili karşıt görüşler oluşmuştur. Bunlar; yeni gedik haklarının verilmesi ya da var olan hakların iptal edilmesi şeklindedir. Karşıt görüşlerin oluşmasının sebepleri, gedik sisteminin taşıdığı yapısal problemler ve esnafın sanayi devrimi sonrasında batının gerisinde kalmasıdır (Koyuncu, 2018, s. 68). Loncalar; ticaretin okyanuslara yönelmesi, sanayi devrimi sonrası kitlesel üretimin artması ve yabancılara verilen kapitülasyonlar sebebiyle artan ithalattan olumsuz etkilenmiştir. Bu olumsuz gelişmeler sebebiyle loncalar çözülme sürecine girmiştir. Lonca

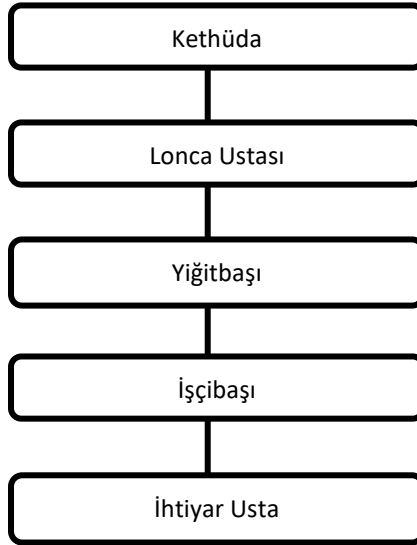
Teşkilatı'nın son döneminde geleneksel yöntemlerle el tezgâhlarında üretim yapan ve sermaye yapısı zayıf Osmanlı esnafı; kitlesel üretim yapan yabancı firmaların farklılaştırılmış, ucuz ürünleri ile rekabet edememiştir (Akbaş, vd., 2018, s. 191-192). 1913'te gedik usulü; 1924'te ise çıkarılan özel bir kanunla esnaf birlikleri tamamen ortadan kaldırılmıştır (Tabakoğlu, 1998, s. 299).

2. Loncaların Yönetimi, İşleyişi ve Mali Yapısı

Osmanlı esnaf yapılanması olan loncaların kendi içerisinde hiyerarşik bir yapı mevcuttur. Esnafın birinci derece amirlerini oluşturan kadi ve muhtesiplerin dışında loncanın kendi içerisinde yetkililer bulunmaktadır. Bunlar; esnaf şeyhi, nakib, duacı, çavuş, yiğitbaşı, ihtiyar ustalar, lonca ustası ve kethüdadır. Ancak esnaf şeyhi, nakib, duacı ve çavuş gibi makamlar zamanla ortadan kalkmış, görev ve sorumlulukları kethüdalarda toplanmıştır. Esnafın kendi iş yerindeki organizasyon yapısını oluşturan çırak, kalfa ve usta asli unsurlar olarak yerini korumuştur (Akbaş, vd., 2018, s. 177-179; Demirtaş, 2010, s. 26-27).

Şekil 1'deki hiyerarşiyle teşkilatlanan loncalar karşılıklı kontrol ve yardımlaşmayı esas almışlardır. Loncaların bünyesinde yardımlaşma kapsamında Esnaf Vakfı, Esnaf Kesesi de denilen Esnaf Sandıkları bulunmaktadır. Sandıklar vasıtasıyla; loncanın faaliyetlerinin sürdürülmesi sağlanmış, işini büyütmek isteyen veya ihtiyacı olan esnafa borç verilmiş; esnafın sağlık, beslenme, barınma ve eğitime ilişkin ihtiyaçları karşılanmış, bakıma muhtaç yaşlı esnafa yardımda bulunulmuştur (Gürata, 1975, s. 108-109).

Şekil 1. Loncaların Hiyerarşik Yapısı

Kaynak: Akbaş, vd., 2018, s. 179.

Kethüda kelimesi, güvenilir memur ve ev sahibi anlamındadır. Günümüz Türkçesine kâhya olarak geçen kethüda, genellikle esnaf tarafından seçilir. Kamu otoritesince belirlenmesi

durumunda ise esnaf çoğunluğunca onaylanması gerekmektedir. Kethüda, esnafın önemli meselelerini çözmeye yönelik faaliyette bulunan en yetkili lonca amiridir (Demirtaş, 2010, s.34; Genç, 2007, s. 82). Bazı bölgelerde kethüda yerine Şeyh unvanı kullanılmaktadır. Örneğin; Konya, Bursa, Kayseri ve Ankara'da kethüda; Sivas'ta ise şeyh tabiri kullanılmaktadır. Kethüdalar, kötü tutum veya davranışı olmazsa ve görevinden ayrılmak istemezse ömür boyu görevinin başında kalmaktadır (Çadircı, 2013, s. 123-124).

Lonca ustası, lonca başkanlığını yürüten ve lonca'yı temsil eden kişidir. Lonca ustası yıllarca bir ustanın gözetimi altında mesleğin sırrını öğrenen, diğer esnafça saygı duyulan kişiler arasından seçilmektedir (Yaylı & Pustu, 2010, s. 157).

Yiğitbaşı; esnafın disiplininden ve disiplin cezalarının uygulamasından sorumlu olan lonca görevlisidir ve esnaf tarafından seçildikten sonra kadı onayıyla göreve başlamaktadır. Yiğitbaşı esnafın eğitiminden ve lonca sandığı kapsamındaki faaliyetlerden de sorumludur (Bayram, 2012, s. 90).

İşçibaşı, yiğitbaşının yardımcılığını yürüten teknik bir görevlidir. İşçibaşı esnafın ürettiği ürünlerin kalitesinin kontrolünü ve kalitesiz ürünlerin imhasını gerçekleştirerek mesleki standartların korunmasını sağlayan lonca görevlisidir (Bayram, 2012, s. 90).

İhtiyar ustalar mesleki tecrübeye sahip loncanın idare kurulunda yer alan kişilerdir. Lonca bünyesinde bilirkşi olarak görev alan ihtiyar ustalar çırak, kalfa ve ustaların mesleki eğitiminden sorumludur. İhtiyar ustalar yiğitbaşı ve işçibaşının yardımcısı olarak mesleki standartları korumakla görevlendirilmektedir (Güvemli, 2000, s. 70).

Loncaların *İdare Heyeti (Maiyet-i İdare)* adı verilen bir birimi bulunmaktadır. Heyet, kethüda ya da lonca ustasının başkanlığında toplanmakta ve yiğitbaşı, işçibaşı ile ihtiyar ustalardan oluşmaktadır (Güvemli, 2000, s. 70).

3. Osmanlı Devleti'nde Esnaf Faaliyetlerinin Düzenlenmesi ve Loncaların Rolü

Osmanlı'da esnaf faaliyetleri ihtisâb kanunnameleri, nizamnameler ve tüzüklerle düzenlenmektedir. İhtisâb kanunnameleri her bir şehre özgü hazırlanmaktadır. Bu kanunnamelerde şehirli nüfusun ihtiyaçları gözetilmekte ve satışa sunulan mala ilişkin tüm süreçler ayrıntılı şekilde açıklanmaktadır (Demirtaş, 2010, s. 61-78). Osmanlı'da kamu otoritesi özellikle uzmanlık isteyen bazı ürünlere ilişkin ihtisâb kanunnamelerinin hazırlanma sürecinde lonca yetkililerinin görüşlerinden yararlanmıştı (Yi, 2018, s. 195-197). Bu yaklaşım; spesifik mal veya hizmet üreten esnafın kanunname hazırlanma sürecine demokratik katılımını sağlamıştır. Kanunnamelerin; sağlıklı, kapsamlı ve lonca mensuplarının içselleştirilebilir olması hedeflenmiştir.

Nizamnâmeler esnafın bir lonca olarak teşkilatlanmasındaki ilk adımdır. Nizamnâmeler esnaf yetkililerince hazırlanmaktadır. Bu yazılı belgeler esnafın mesleğe ilişkin uyacağı tüm kuralları içermektedir. Nizamnâmelerin uygulanması için kamu otoritesince kabul edilmesine gerek yoktur. Ancak bu belgenin kamu otoritesince kabulü loncanın da resmiyet kazanmasını sağlamaktadır. Kamu otoritesince nizamnâmenin kabulü belgenin kadı siciline veya Divân-ı hümayun kalemlerinden birine kaydedilmesi ile gerçekleşmektedir. Resmiyet kazanan bir lonca kamusal otoritenin loncalara tanıdığı başta tekel hakkı olmak üzere tüm haklardan

yararlanabilmektedir. Resmi bir nizamnâmede yer alan hususlar üç başlıkta toplanabilir (Kal'a, 1998, s. 165-174):

- Mal ve hizmet üretme hakkının kimlere ve nasıl verileceğine ilişkin esaslar,
- Hammadde, mal ve hizmetlerin temini, esnaf arasında paylaşımı ve satılmasına ilişkin esaslar,
- Loncanın yönetimi ve denetimine ilişkin esaslar.

Loncalarda nizamnâmelerin varlığı kamusal otoritenin görev yükünü azaltmaktadır. Çünkü bu nizamnâmeler esnaf arasında oto-kontrolün oluşmasına imkân tanımaktadır (Kal'a, 1998, s. 168). Esnafın faaliyetlerini düzenleyen esasların hazırlanması ve uygulanması sürecinde lonca yetkililerinin varlığı bu düzenlemelerin esnafça içselleştirilmesini kolaylaştırmaktadır.

4. Osmanlı Ekonomisinde Loncaların Yeri ve Rolü

Osmanlı'da toplumsal yapısı incelenirken yönetenler (askeri zümre, devlet görevlileri) ve yönetilenler (halk, reaya) şeklinde ayırım yapılabilir. Toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan yönetilenler; genellikle vergi veren, kamu otoritesini finanse eden bir yapıdadır (Tabakoğlu, 1998, s. 301-303). Bu çalışmada Osmanlı nüfusunun büyük çoğunluğunu oluşturan yönetilenler toplum olarak isimlendirilmiştir.

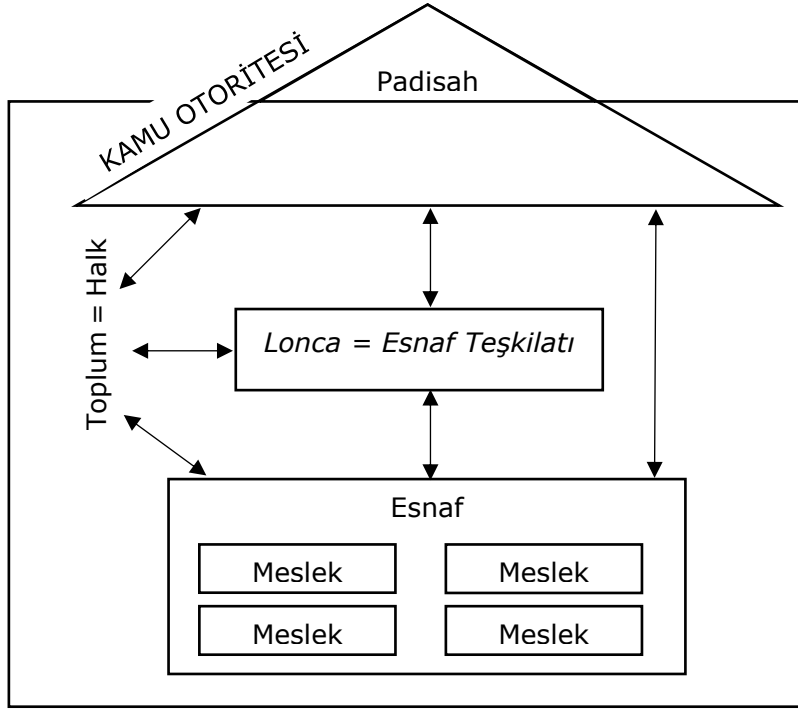
Osmanlı toplumsal yapısında yönetenler ile yönetilenler içi içe yaşamaktadır. Bunun tek istisnasını padişah ve saray halkı oluşturmaktadır. Padişah ile diğer yönetici kesim kamu otoritesini temsil etmektedir.

Loncalar kamu otoritesi ile toplum ve esnaf arasında önemli bir aracılık rolü üstlenmektedir. Merkezi yönetimin taşra teşkilatına yardımcı olan loncalar kamu tarafından alınan kararların uygulanıp uygulanmadığını da kontrol etmektedir (Güven & Dülger, 2017, s. 49). Loncalar; toplumun ihtiyaçlarının karşılanmasında veya şikâyetlerinin kamu otoritesine iletilmesinde, kamu otoritesinin esnafa yönelik düzenlemelerinin hazırlanmasında ve uygulanmasında önemli görevler üstlenmektedir. Osmanlı ekonomisinde loncaların yeri ve rolü Şekil 2'de gösterilmiştir.

Loncalarda meslek ahlâkına uygun olmayan faaliyetlerde bulunduğu tespit edilen esnaf, işlediği suçun çeşidine ve daha önceki davranışlarına göre cezalandırılmaktadır. Ayrıca aynı iş kolundaki esnafın birbirlerini denetleyerek mesleğin itibarına zarar verecek faaliyetleri önlemesi, önemli bir otokontrol mekanizması oluşturmaktadır. Otokontrol hem esnaf düzenine ilişkin mevcut uygulamaların etkinliğini artırmakta, hem de esnaftan kaynaklanan önemli bir sorunu önlemektedir.

Şekil 2. Osmanlı Ekonomisinde Loncaların Yeri ve Rolü

5. Lonca – Devlet İlişkisi

Osmanlı devletinin ekonomik amaçları iki başlıkta incelenebilir. Bunlardan birincisi, memurların ve ordunun ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli geliri elde etmektir. İkincisi, başta İstanbul halkı olmak üzere tüm vatandaşların temel ihtiyaçlarının makul fiyatlarla karşılanması için gerekli altyapıyı hazırlamaktır. Osmanlı devleti bu ekonomik amaçları yerine getirebilmek için loncalardan büyük ölçüde yararlanmıştır (Yi, 2018, s. 189-190; Çadırcı, 2013, s. 126).

Osmanlı döneminde loncalar önemli siyasi figürlerdir. Loncaların doğrudan padişah divanına başvuru hakları bulunmaktadır. Ayrıca kamu otoritesi aldığı politik kararların uygulanmasında loncalardan büyük ölçüde yararlanmıştır. Osmanlı'da saray, esasen bir tüketicidir ve vergi gelirlerine muhtaçtır. Loncalar bu noktada sarayın ve ordunun ihtiyaçlarını (mal ve hizmet ihtiyacı ile verginin toplanması) karşılamada etkin rol oynamışlardır. Diğer taraftan loncalar faaliyetlerinin devamlılığı için kamu otoritesine ihtiyaç duymuşlardır. Çünkü ticaretin sürdürülebilirliği için düzen, altyapı ve güvenliğe gereksinim vardır (Yi, 2018, s. 198-199). Osmanlı döneminde lonca ve devlet arasında birbirine muhtaç, birbirini tamamlayan yapılar.

Osmanlı'da devlet-lonca ilişkisinde kadınların önemli bir yeri vardır. Loncalar, üst yetkili olarak kadının idaresi altında faaliyette bulunmaktadır (Tabakoğlu, 1987, s. 123). Kadı, esnafın düzenlenmesinde ve denetlenmesinde kamu otoritesini temsil etmektedir.

Osmanlı devletinde, vatandaşın temel işe ve hizmet ihtiyaçlarının karşılanmasında loncaların denetimine büyük önem verilmiştir. Bu denetimler kamu otoritesince hazırlanan kanunnameler doğrultusunda yürütülmüştür. Devlet, et ve ekmek gibi temel işe ürünlerinin denetimini kanunnamelerde ayrıntılı şekilde düzenlerken, bazı mal ve hizmetlerin denetiminde daha esnek davranmıştır (Yi, 2018, s. 195-197).

6. Loncaların Görev ve Sorumlulukları

Toplum düzeninin sağlanması ve korunması bir devletin sağlıklı işlediğinin önemli bir göstergesidir. Osmanlı Devleti'nde loncalar vatandaşın temel ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli roller üstlenmesi sebebiyle toplum düzeninin korunmasına katkı sağlamıştır. Loncaların bu yöndeki faaliyetleri, kamu otoritesinin toplum düzeninin sağlanmasına yönelik görevini kolaylaştırmıştır. Bu sebeple loncalar Osmanlı döneminde sosyal ve iktisadi hayatın birer parçalarıdır.

Osmanlı'da loncaların üstlendikleri birçok görev ve sorumluluk bulunmaktadır. Bu görev ve sorumluluklar şu şekilde sınıflandırılabilir:

i. Loncaların düzenleme-denetim-gözetime ilişkin görev ve sorumlulukları: Osmanlı'da loncaların esnafa ilişkin kamunun asli sorumluluklarından düzenleme-denetim-gözetimi tamamlayıcı nitelikte birçok sorumluluğu bulunmaktadır. Bunlar;

- Loncaya üye esnafın mesleki denetimini gerçekleştirerek kamusal denetimin yükünü azaltmak ve kamusal denetime etkinlik kazandırmak (Akbaş, vd., 2018, s. 188-189; Kuran, 2010; Ertuğ, 2015, s. 32-41),
- Üretilen veya satılan ürünlerin birim, fiyat ve kalitesini denetlemek; bu konuda daha önce belirlenen standartların uygulanışını devlet adına kontrol etmek (BOA. A. {DVNSMHH.d. 67-54; Akbaş vd., 2018, s. 188-189),
- Esnafa ilişkin kamu otoritesince getirilen düzenlemelere uyumu denetlemek, aykırılık durumunda kamu otoritesine bilgi vermek (BOA. MVL. 360-51; Akbaş, vd., 2018, s. 188-189),
- Yargılanması gereken esnafın mahkemede hazır bulunmasını sağlamaktır (BOA.A. {DVNSMHH.d. 127-1437).

ii. Loncaların kamusal etkinliğe ilişkin görev ve sorumlulukları: Osmanlı'da ordunun, donanmanın ve sarayın ihtiyaçlarının karşılanması loncalar vasıtasıyla yürütülmüştür (Güvemli, 2000, s. 65; Koçu, 2003, s.231). Bu amaçla faaliyette bulunan esnaf gruplarından biri ordu esnafıdır. Loncaların yöneticileri olan esnaf kethüdâları, yiğitbaşları ve ihtiyarları aracılığı ile kadı tarafından tespit edilen orducu esnafı; sefere çıkışta, savaş mahallinde ve dönüş sırasında askerin her çeşit ihtiyacını narh üzere belirlenen bir bedel karşılığında yerine getirmiştir (Çelik, 2007). Ordu ile sefere çıkan ve savaş alanında da hizmet veren ordu

esnafının İstanbul'daki işlerini ve ailelerinin bakımını diğer lonca mensupları üstlenmişlerdir (Yi, 2018, s. 217).

Vergilerin esnaf arasında dağılımını gerçekleştirmek ve tahakkuk ettirilen verginin tahsilatını yapıp, devlet yetkililerine teslim etmek de loncaların görevlerindedir. Bu sebeple loncalar Osmanlı döneminde önemli bir vergi kaynağına dönüşmüştür. Loncalar sayıları devlet tarafından belirlenen çırak, kalfa ve ustalara iş imkânı sağlayarak işsizlik sorunu ile mücadelede de devlet otoritesine yardımcı olmuştur. Loncalar ayrıca üye esnafa ilişkin bilgileri kamu ile paylaşmak suretiyle nüfus sayımı işlemlerini kolaylaştırmıştır (Akbaş, vd., 2018, s. 188-189).

iii. Loncaların esnaf arası ilişkilere yönelik görev ve sorumlulukları: Loncaların görev ve sorumluluklarının büyük çoğunluğu lonca üyesi esnafa yöneliktir. Loncaların bu kapsamdaki görevleri şunlardır:

- Üretilecek ürünlerin niteliğini ve üye işyeri sayısını belirlemek (Demirtaş, 2010),
- Esnafın ihtiyaç duyduğu hammaddenin teminini ve esnaf arasında dağıtımını sağlamak (BOA. A.{DVNSMHH.d. 29-229, ve A.}MKT.NZD. 222-47; Kuran, 2010; Demirtaş, 2010),
- Esnafın çalışma saatlerini ve ücret düzeyini belirlemek (Demirtaş, 2010),
- Esnaf arasında rekabeti önlemek (Kuran, 2010; Demirtaş, 2010),
- İşini büyütme isteyen veya sermaye ihtiyacı olan esnafa belli bir bedel karşılığında finansal destek sağlamak (Demirtaş, 2010),
- Yardıma muhtaç veya çalışamaz durumdaki esnafın ihtiyaçlarını karşılamak (Demirtaş, 2010),
- Aralarında uyuşmazlık ortaya çıkan esnaf arasında tahkim görevini yürütmek (Genç, 2007, s.82).
- İzinsiz yeni dükkân açılmasını kontrol etmek (BOA. A.{DVNSMHH.d. 47-381).

iv. Loncaların otokontrole ilişkin görev ve sorumlulukları: Osmanlı döneminde bir esnaf tarafından üretilen mal veya hizmetin kalitesinden çıraklar, kalfalar ve ustalar birlikte sorumludur. Üretimde ortaya çıkabilecek uygunsuz bir durumundan başta usta olmak üzere aynı işyerindeki tüm çalışanlar mesul tutulmuştur. Üretilen mal veya hizmetin nizamnamelerle belirlenen standartlara sahip olması konusunda tüm çalışanların titiz davranması gerekmektedir. İç denetim kapsamında aynı işyerindeki çalışanların birbirini kontrol etmesi ve üretilen mal veya hizmetin standartlara uygunluğunu gözetmesi önemli bir otokontrol sürecini oluşturmaktadır (Gündüz, vd., 2012, s. 41).

Osmanlı'da her esnaf (özellikle ustalar) dükkân açabilmek için aynı lonca içerisinde yer alan bir başka esnafı kefil olarak göstermek zorundadır (Güler, 2000, s. 140). Esnafın esnafa kefil olmasının yanında kethüda da tüm lonca üyelerine kefil olmaktadır. Kethüdanın tüm lonca üyelerine kefil olması kamu otoritesine güvence vermek amacıyla uygulanmaktadır (Koyuncu, 2008, s. 174). Müteselsil bir kefaletin olduğu sistemde hiçbir esnafın kefilsiz faaliyette bulunamaması gedik mekanizmasının da işleyişine katkı sağlamıştır. Kefalet sistemi İslam

hukukuna dayanmaktadır. Hukuki sonuçları olan ve 16. yüzyıldan Tanzimat dönemine kadar başarıyla uygulanan kefalet sistemi gelenekselleşerek önemli bir otokontrol sistemine dönüşmüştür. Kefalet sisteminin kamu otoritesince işletilmesinin amaçları;

- Tüm lonca üyelerinin belirlenen resmî esaslar çerçevesinde faaliyetlerine devam etmesinin lonca tarafından gözetilmesinin sağlanması (BOA. MF.MKT. 65/35; Ertuğ, 2015),
- Esnafın diğer esnafın faaliyetlerini gözetmesi ve olası usulsüzlükleri üst makamlara bildirmesi (BOA. C.BLD. 132/6586; Ertuğ, 2015, s. 35-41),
- Esnaf arasında alacak-verecek meselelerinde ortaya çıkabilecek ve ticari işleyişi olumsuz etkileyecek sorunların engellenmesi (BOA. A.{DVNSMHHM.d. 22-544; Ertuğ, 2015, s. 32-41),
- Gedik sisteminin yürütülmesini sağlamak (Ertuğ, 2015, s. 32-41),
- Narha ve mesleğin icrasına ilişkin belirlenmiş kurallara uyumu sağlamak (BOA. A.{DVNSMHHM.d. 85-112; Ertuğ, 2015, s. 32-41),
- Asayişini sağlamak (Ertuğ, 2015, s. 32-41).

v. *Loncaların aracılık ve demokratik katılıma ilişkin görev ve sorumlulukları*: Loncalar, kamu otoritesi ile esnaf arasında önemli bir aracılık rolü icra etmişlerdir. Loncaların bu rol kapsamında gerçekleştirdiği faaliyetler;

- Loncalar, kamu otoritesince alınan kararların esnaf tarafından uygulanıp uygulanmadığını kontrol etmek ve aykırılık durumunda kamu otoritesini temsil eden kadiya bilgi vermek (BOA. A.{DVNSMHHM.d. 58-5; Kuran, 2010, s. 97-98; Güven & Dülger, 2017, s. 49; Akbaş, vd., 2018, s. 188-189),
- Kamu otoritesi ile esnaf arasında iletişim kanalı oluşturmak (Demirtaş, 2010). Örneğin Yi'ye (2018, s. 198-199) göre, loncaların doğrudan padişah divanına başvuru hakları bulunmaktadır.
- Kamu otoritesince istenen verginin esnaf arasında dağılımını gerçekleştirmek ve tahakkuk ettirilen verginin tahsilatını yapıp, devlet yetkililerine teslim etmek (Akbaş, vd., 2018, s. 188-189).
- Kamu otoritesinden alınan yetkiye istinaden esnaf denetimini gerçekleştirmek ve kamunun esnaf denetimine ilişkin iş yükünü hafifletmek (Tabakoğlu, 1987, s. 131; Taner, 2009, s. 16; Güven & Dülger, 2017, s. 49),
- Esnaf faaliyetlerinin düzenlenmesine yönelik ihtisap kanunnamelerinin hazırlanması sürecinde özellikle ihtisap gerektiren meslek faaliyetleri için kamu otoritesine görüş bildirmek. Bu faaliyetle loncalar hem esnaf hem de kamu otoritesi için ideal olabilecek düzenlemelerin hazırlanması sürecine dâhil olmuşlardır. Düzenlemelerin hazırlanmasında esnaf görüşlerinin de loncalar vasıtasıyla iletilmesi, kamu otoritesince hazırlanan düzenlemelerin esnafça içselleştirilmesini kolaylaştırmıştır (BOA. C.DRB. 29-1432; Yi, 2018, s. 195-197).
- Esnafın şikâyetlerini kamu otoritesine iletmek (BOA. MVL. 359-24; İnalçık & Arı, 2005, s. 47).

- Esnafı kamu otoritesine karşı temsil etmek (Çeven, 2020, s. 147).

vi. *Loncaların toplumsal faydaya ilişkin görev ve sorumlulukları*: Loncalar, toplumsal düzenin korunmasında da önemli görevler üstlenmişlerdir. Loncaların topluma karşı en önemli görevi; toplumun ihtiyacı olan temel maddelerin, ürün ve hizmetlerin esnafça karşılanmasının sürekliliğini sağlamaktır. Bu süreçte tüketicinin korunması, müşteri memnuniyetinin sağlanması, ürünün kalitesinde ve fiyatında standardın takip edilmesi loncaların görevlerindedir (Çiftçi, 2004). Tabakoğlu'na (1987, s. 124) göre, loncalar vasıtasıyla üretici ile tüketicinin arasına tüccarların girmesi önlenmiş; ürünlerin tüketiciye en kısa yoldan ve en ideal fiyattan ulaşması sağlanmıştır. Baer'e (1970, s. 33) göre, loncaların ayrıca kamu otoritesi ile toplum arasında idari bağlantıyı sağlamak konusunda sorumlulukları bulunmaktadır.

7. Osmanlı Devleti'nde Kefalet Sistemi

Kefalet sistemi, geniş bir coğrafyaya sahip Osmanlı'da esnaf düzeninin ve üretimde devamlılığın sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Sistem, esnaf arasında otokontrol sürecinin işletilmesi, üretilen mal veya hizmetin kalitesinde standardın korunması, günlük yaşantının sağlıklı işlemesi amacıyla kamu otoritesince işletilmektedir.

TDK'ye (2020) göre; kefalet, alınan borcun ödenmemesi veya verilen bir sözün yerine getirilmemesi durumlarında tüm sorumluluğun üstlenilmesine ilişkin ek taahhüttür. Benzer şekilde kefalet İslam hukukunda bir kişinin borçlu bir kişi adına borç ödemek, borçlu kişiyi mahkemede hazır bulundurmak ve satılan bir malın iadesini sağlamak hususunda ek teminat vermesi şeklinde tanımlanmaktadır (Kahraman, 1998, s. 301).

Osmanlı'da her esnaf (özellikle ustalar) faaliyete geçebilmek için aynı lonca içerisinde yer alan bir başka esnafı kefil olarak göstermek zorundadır (Güler, 2000, s. 140). Esnafın esnafa kefil olmasının yanında kethüda da tüm lonca üyelerine kefil olmaktadır. Kethüdanın tüm lonca üyelerine kefil olması kamu otoritesine güvence vermek amacıyla uygulanmaktadır (Koyuncu, 2008, s.174). Müteselsil bir kefaletin olduğu sistemde hiçbir esnafın kefilsiz faaliyette bulunamaması gedik mekanizmasının da işleyişine katkı sağlamaktadır. Kefalet sistemi İslam hukukuna dayanmaktadır. Hukuki sonuçları olan ve 16. yüzyıldan Tanzimat dönemine kadar başarıyla uygulanan kefalet sistemi gelenekselleşerek önemli bir otokontrol sistemine dönüşmüştür. Sistemin kamu otoritesince işletilmesinin amaçları ile loncaların otokontrolle ilişkin görev ve sorumlulukları benzerlik taşımaktadır. Bu amaçlar şu şekilde sıralanabilir (Ertuğ, 2015, s. 32-41):

- Tüm lonca üyelerinin belirlenen resmî esaslar çerçevesinde faaliyetlerine devam etmesinin lonca tarafından gözetilmesinin sağlanması,
- Esnafın diğer esnafın faaliyetlerini gözetmesi ve olası usulsüzlükleri üst makamlara bildirmesi,
- Esnaf arasında alacak-verecek meselelerinde ortaya çıkabilecek ve ticari işleyişi olumsuz etkileyecek sorunların engellenmesi,
- Gedik sisteminin yürütülmesinin sağlanması,

- Narha ve mesleğin icrasına ilişkin belirlenmiş kurallara uyulmasının sağlanması,
- Esnafa ilişkin kamu denetiminin yükünün hafifletilmesi,
- Asayişin sağlanması.

8. Osmanlı Devleti'nde Esnaf Faaliyetlerinin Denetimi, Gözetimi ve Düzenlenmesi

Osmanlı'da esnaf, ürettiği ürün ve üretim biçimi açısından ikiye ayrılır. Bunlar; mal üreten ve hizmet üreten şeklindedir. Mal ve hizmet üretimi coğrafi olarak iki başlıkta incelenebilir. İlki, şehirde örgütlü bir şekilde faaliyette bulunan esnaf tarafından gerçekleştirilen üretimdir. İkincisi, kasaba veya köylerde gerçekleştirilen üretimdir. Kasaba veya köylerde gerçekleştirilen üretim, esnaf faaliyetinin dışında olması sebebiyle çalışmanın kapsamının dışındadır (Kal'a, 1998, s. 40). Çalışma, konusu itibarıyla şehirlerde mal ve hizmet üreten örgütlü esnafı içermektedir.

Osmanlı Devleti'nde denetimin yeterince yapılmadığı veya denetim otoritesinin zayıf kaldığı dönemler olmuştur. Bu durumlarda esnaf arasında kanuna veya düzene aykırılıklar tespit edilmiştir (Demirtaş, 2010, s. 245). Denetimde yaşanan aksaklıklar nihai olarak hane halkını etkilemiştir. Dolayısıyla esnaf düzeninin denetlenmesi, üretilen ürün ve hizmetlerin incelenmesi hem ticari hem de toplumsal düzen açısından önemlidir.

Osmanlı döneminde esnaf düzeninin denetimi kanun ve nizamlarla belirlenmiştir. Kanun ve nizamlarda denetim için yetkilendirilmiş birimler ve bu birimlerin yetkileri açıkça sıralanmıştır.

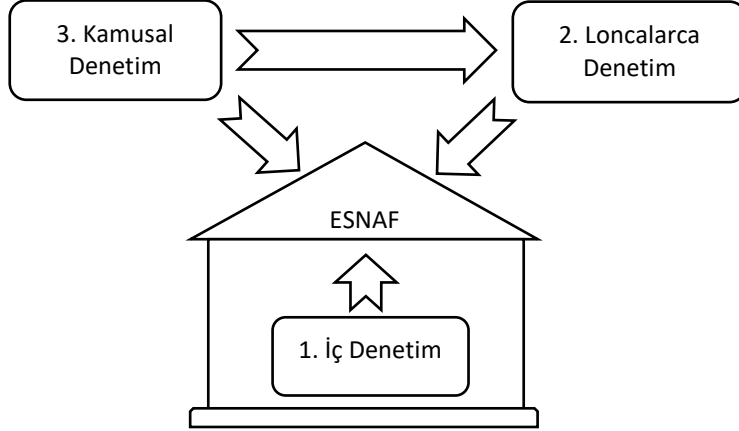
Osmanlı döneminde gerek kamu, gerekse loncalarca tespit edilmesi durumunda cezai müeyyide gerektiren suçlar şu şekildedir (Demirtaş, 2010):

- Ruhsatsız işyeri açmak,
- Seyyar satıcılık yapmak,
- Meslek ilkelerine ve kurallarına aykırılık,
- Mekân ihlali,
- Mesleki yetersizlik,
- Yetkisiz mal veya hizmet üretmek ve bunu satmak,
- Kefilsiz faaliyette bulunmak,
- Kaçakçılık, karaborsacılık ve vurgunculuk,
- Borcunu ödememe,
- Üretilen mal ve hizmette kaliteyi bozma,
- Fiyatta ve ölçü biriminde hilekârlık.

Osmanlı Devleti'nde esnafın denetimi denetçi açısından üç aşamada yapılmaktadır. Bunlardan ilki, bir işyerinde yapılan *iç denetim*dir. İkincisi, lonca yetkililerince veya diğer

esnafca gerçekleştirilen *loncalarca denetim*dir. Üçüncüsü, kamu otoritesince gerçekleştirilen *kamusal denetim*dir (bkz. Şekil 3).

Şekil 3. Osmanlı Döneminde Esnafın Genel Denetim Süreci

Osmanlı'da esnaf düzeninin sağlıklı işleminde görevli ilk otorite iç denetimdir. Sonrasında sırasıyla loncalarca denetim ve kamusal denetim gelmektedir. Bu genel denetim süreci birbirini tamamlayan bir özellik taşımaktadır. Ayrıca yaşanan bir aksaklığın çözümünde yetersiz kalan bir otorite sırasıyla bir üst otoriteye müracaat etmektedir. Bu yapı özellikle kamusal denetimin iş yükünü azaltması sebebiyle öne çıkmaktadır. Örneğin loncalar devletten aldığı yetkiyi kullanarak esnafın genel denetimini kolaylaştırmaktadır. Loncalarca denetimin varlığı kamusal denetimin yükünü hafifletmekte ve ona etkinlik kazandırmaktadır. Ayrıca kamu otoritesi hem loncaı hem de esnafı denetleyebilmektedir.

Osmanlı Devleti'nde esnafın tüm faaliyetleri kanunnamelerle düzenlenmektedir. Bu kanunnamelere uygun faaliyette bulunmayan esnaf hakkında yine kanunnamelerde belirtilen çeşitli cezai müeyyideler uygulanmaktadır.

8.1. İç Denetim ve Gözetim

Osmanlı döneminde bir esnaf kuruluşunda üretilen mal veya hizmetin kalitesinden çıracılar, kalfalar ve ustalar birlikte sorumludur. Üretimde ortaya çıkabilecek bir uygunsuzluk durumunda, başta usta olmak üzere aynı işyerindeki tüm çalışanlar bu durumdan olumsuz yönde etkilenmektedir. Üretilen mal veya hizmetin nizamnamelerle belirlenen standartlara sahip olması konusunda tüm çalışanların titiz davranması gerekmektedir. İç denetim kapsamında aynı işyerindeki çalışanların birbirini kontrol etmesi ve üretilen mal veya hizmetin standartlara uygunluğunu gözetmesi önemli bir otokontrol sürecini oluşturmaktadır (Gündüz, vd., 2012, s. 41).

Loncalarca Denetim ve Gözetim

Osmanlı döneminde esnafın denetim sürecinde loncalar ve loncaya üye diğer esnaf yer alabilmektedir (Taner, 2009, s. 16). Her dönem olduğu gibi Osmanlı döneminde de aşırı kâr hırsı ile faaliyette bulunan esnaf bulunmaktadır. Özellikle aşırı kâr güdüsüyle hareket eden ve karmaşık bir üretim sürecinden geçen ürünleri üreten esnafın denetlenmesi büyük zorluklar barındırır. Kamusal denetim bu süreçte yetersiz kalabilmektedir. Bu grupta yer alan esnaf hileli ürünleri satarak haksız kazanç elde etmekte ve tüketiciyi zarara uğratmaktadır. Böyle bir durumun tespiti aynı nitelikte ürün üreten, aynı iş kolundaki diğer esnafça veya lonca yetkililerince mümkündür (Baer, 1970, s. 40-42).

Osmanlı döneminde lonca yetkililerince veya loncaya üye esnafça tespit edilen usulsüzlüklere aşağıdakiler örnek gösterilebilir:

- Bir kürk yapımı için gerekli olan hayvan adetinin kurallara bağlanmasına rağmen aşırı kâr hırsıyla hareket eden bazı esnaf daha az deri kullanarak ürün üretmekte ve tüketiciyi zarara uğratmaktadır. Bu nitelikte bir hileyi mesleğin inceliklerine haiz olmayan birinin tespit edebilmesi mümkün değildir. Sonuçta bu hileyi aynı iş kolundaki diğer esnaf belirlemiştir (Demirtaş, 2010, s. 214).
- Bursa'da ipek kumaşından elbise üreten bazı esnafın daha az iplik kullanmak suretiyle haksız kazanç elde ettiği yiğitbaşı ve lonca ustasınca tespit edilmiştir (Çiftçi, 2004, s. 27).
- İzmir'de izinsiz faaliyette bulunan kişiler ilgili loncanın kethüdası tarafından tespit edilmiş ve kamu otoritesine şikâyet edilmiştir. Kamu otoritesi tarafından incelenen şikâyet haklı bulunmuş ve ilgili kişilerin faaliyetleri yasaklanmıştır (Kal'a, 1998, s. 168).
- İstanbul'da faaliyette bulunan don yağı tüccarları sattıkları sadeyağa bakkalların eritilmiş hayvansal yağ katarak tüketiciyi zarara uğrattıklarını tespit etmiştir. Don yağı tüccarları, bakkalların haksız kazanç elde ettiklerini ve nizama uymadıklarını bildirmiştir (Demirtaş, 2010, s. 242).
- Ayakkabı üreten esnaf bazı meslektaşlarını üretim için belirlenen kaidelere riayet etmedikleri ve hileye başvurdukları gerekçesiyle şikâyet etmiştir. Düşük kalitedeki ayakkabı daha çabuk zarar görmekte ve nihai olarak tüketiciyi zarara uğratmaktadır (Çiftçi, 2004, s. 24).

Loncalarca denetim kapsamında ihlali gerçekleştiren esnaf, tespit eden esnafça cezalandırılmak üzere ilgili lonca kanalıyla kadıya bildirilmektedir. Diğer esnafın veya loncanın suçlu esnafı tespit edip cezalandırılmasını sağlamanın sebebi; suçlu esnafın nizama uymayarak mesleğe zarar vermesi, esnafa olan güveni sarsması ve haksız kazanç elde etmesi suretiyle diğer esnafı ekonomik kayba uğratmasıdır. Demirtaş'a (2010, s. 300) göre, lonca bir savcı gibi hareket ederek suçlu esnaf için kadıdan genellikle ağır cezalar talep etmektedir. Ancak kadılar suçlu esnafa daha ılımlı yaklaşmakta ve daha düşük nitelikte cezalar verebilmektedir.

Osmanlı döneminde bir meslek birliği olan loncalar tarafından gerçekleştirilen denetimin kamusal denetimi tamamlayıcı ve ona etkinlik kazandırıcı özelliği bulunmaktadır. Her esnafın aynı zamanda birer denetmen rolünü üstlendiği bu yapılanma, aynı işkolundaki esnaf

arasında önemli bir otokontrol sürecini oluşturmaktadır (Güven & Dülger, 2017, s. 48). Bu otokontrol esnaf kaynaklı bir suçun ortaya çıkma ihtimalini azaltmaktadır. Tabakoğlu'na (1987, s. 131) göre, esnafın birbirini denetlemesi kamusal denetimin işini kolaylaştırmaktadır.

8.2. Kamusal Denetim ve Gözetim

Osmanlı'da esnafın denetiminden sorumlu son otorite kamudur. Kamusal denetimi genellikle kadı ve onun yardımcıları niteliğindeki subaşı ve muhtesip gerçekleştirmektedir (Erdoğan, 2000, s. 139). Ancak tebdili kıyafet ile padişahlar veya sadrazamlar esnafın denetimine çıkabilmektedir. I. Abdülhamid ve III. Selim bu kapsamda denetime çıkan padişahlara örnektir (Tızlak, 2015, s. 341). Sadrazamların çarşamba günleri esnafın denetimine çıkması bir gelenektir. Kamusal denetimde en çok dikkat edilen hususlar şunlardır:

- Satılan ürünlerin narha ve standartlara uygunluğunu incelemek,
- Ölçü birimlerinde hile olup-olmadığını belirlemek.

Kadı, kaza adı verilen yerleşim yerlerine devlet otoritesince belirli bir süreliğine atanır. Kadı; mülki idare amirliği, belediye başkanlığı ve hâkim görevini yürüten üst düzey memurdur. Bu görevler kadıyı şehrin en önde gelen kişisi yapmaktadır (Çadırcı, 2013, s. 79). Ortaylı'ya (2018, s. 40) göre, kadıların görevleri çok gibi görülebilir. Ancak aynı dönemin Avrupa'sında benzer görevleri tek başına yürüten üst düzey memurlar bulunmaktadır. Subaşı; görev yaptığı kazanın güvenliğini sağlamakla görevlendirilmiş, kadının yardımcılığını yürüten, emniyet müdürü veya zabita müdürü niteliğindeki kamu görevlisidir (Bozatay & Demir, 2014, s. 71-77). Muhtesip, asayiş ve belediye hizmetlerini yürüten bir memurdur. Muhtesip bu kapsamda çarşı ve pazar denetimini gerçekleştirir (Devellioğlu, 2004, s. 676).

Kadıya çıktığı denetimlerde kalabalık bir heyet eşlik etmektedir. Kola çıkmak olarak adlandırılan bu denetimde kadı özellikle muhtesibin yardımını almaktadır. Kola çıkıldığında suç işlediği tespit edilen esnaf cezalandırılmakta; verilen cezanın diğer esnafa ibret olması sağlanmaktadır (Demirtaş; 2010, s. 287-288).

Kazancı'ya (2006, s. 15) göre, kamusal denetimde kadı ve subaşının iş yoğunluğu sebebiyle muhtesipler ön plana çıkmaktadır. Muhtesibin denetim esnasında pahalı veya kötü ürün satan, mesleğine hile karıştıran esnafı doğrudan cezalandırma yetkisi bulunmaktadır. Yi'ye (2018, s. 203) göre, kamusal denetimde esnaf düzeninin sağlığı açısından loncalar da denetime tabi tutulmaktadır. Suçlu esnafa ceza verme yetkisi esas itibarıyla kamu otoritesine aittir. Ancak loncalar tarafından da cezai işlemler uygulanabilmektedir. Lonca yönetimine hile yaptığı ve tüketiciyi aldattığı tespit edilen esnafa; hapis, falaka veya meslekten çıkarma cezası verilebilmektedir. Loncanın verdiği hapis cezasının infazı loncada gerçekleşmektedir. Ayrıca loncanın esnafı yolsuz etmesi (meslekten ihraç), geri dönüşü olmayan bir karardır (Taner, 2009, s. 17; Gürata, 1975, s. 125-127).

9. Sonuç

Osmanlı loncaları; kendilerine has kural ve gelenekleri olan, İslâmi ilkeler doğrultusunda hareket eden, günümüzde meslek örgütlerine benzer organizasyonlardır. Aynı mesleği icra eden esnafın bir araya gelerek oluşturdukları loncalar, Osmanlı döneminde sosyal ve

ekonomik hayatın önemli aktörleridir. Loncaların asli görevi kendisine bağlı esnafın hammadde ihtiyacını karşılamaktan tüketiciye ulaşmasına kadar üretimin her aşamasını organize etmesi ve toplumun ihtiyaç duyduğu mal veya hizmetlerin üretiminde devamlılığı sağlamasıdır.

Osmanlı döneminde toplumun ihtiyaçlarının karşılanması için esnaf düzeninin korunması kamu otoritesinin asli görevidir. Bu sebeple kamu otoritesi esnafın düzenlenmesi, denetlenmesi ve gözetiminde en üst otoritedir. Ancak loncaların kamu otoritesinin esnafa ilişkin faaliyetlerini tamamlayıcı nitelikte birçok sorumluluğu bulunmaktadır. Loncalar üstlendiği tamamlayıcı nitelikteki görev ve sorumluluklarla kamu otoritesinin esnaf düzenine ilişkin iş yükünü hafifletmiş, esnaf düzeninin sağlıklı işlemesine katkı sağlamıştır. Böylelikle toplumsal refahın artırılması amaçlanmıştır.

Loncalar esnafa ilişkin düzenlenmelerin hazırlanması süreçlerine görüş bildirmek suretiyle dâhil olmuşlardır. Kamu otoritesi esnafa ilişkin düzenlemeleri loncaların katkılarıyla hazırlamış, düzenlemelerin daha kapsamlı ve amaca uygun olmasını hedeflemiştir. Loncalar ayrıca yapmış oldukları mesleki denetim ve gözetimlerle esnafın mevcut düzenlemelere uyumunu incelemiş, kamunun esnaf düzenine ilişkin iş yükünü azaltmışlardır.

Loncalar esnaf arasında otokontrol mekanizmasını işleterek hem kamu otoritesince işletilen kefalet sistemine katkı sağlamış, hem de her esnafın bir denetmen gibi faaliyette bulunmasını mümkün kılmıştır. Bu da olası usulsüzlüklerin ortaya çıkmasını engelleyerek proaktif bir denetim ve gözetim mekanizması oluşturmuştur.

Osmanlı dönemi loncaları üstlendikleri görev ve sorumluluklarla Osmanlı ekonomisine önemli katkılar sağlamıştır. Esnafa verginin tahakkuk ettirilmesi ve tahsilinde loncalar sorumluluk alarak kamuya önemli mali kaynak oluşturmuştur. Ayrıca kamu otoritesinin hem esnafa hem de toplumla iletişimde önemli aracılık faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu durum asayişin sağlanmasında ve esnaf düzeninin korunmasında kamu otoritesine katkı sağlamıştır.

Osmanlı loncalarının ihmal edilen bu görev ve sorumluluklarından yararlanılarak günümüz ticari işleyişi yeniden düzenlenebilecek ve meslek odaları üstlenecekleri yeni görev ve sorumluluklarla kamunun ticari hayatın işleyişine ilişkin iş yükünü azaltabilecektir. Bu durum kamu kaynaklarının daha tasarruflu kullanımına imkân tanıyabilecek ve toplumsal refahın artırılmasına katkı sağlayabilecektir.

“Osmanlı’da Kamusal Tedbirlerin Etkinliğinin Artırılmasında Loncaların Tamamlayıcı Rolü” Başlıklı Makalenin Araştırma ve Etik Beyanı Bilgileri

Bu çalışma “Araştırma ve Yayın Etiği” değerlerine uygun olarak hazırlanmış ve intihal kontrol programında kontrol edilmiştir. Çalışmanın tüm sorumluluğu yazarlara aittir.

Bilgilendirme

Bu çalışma Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü için hazırlanmış olan “Bankacılık Krizlerinin

	Önlenmesinde Bankalar Birliğinin Rolü ve Lonca Teşkilatı" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.
Yazar Çıkar Çatışması Beyanı	Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Yazar Katkı Oranı Beyanı	Çalışmanın tamamlanmasında tüm yazarlar eşit katkı sağlamıştır.
Etik Kurul Onay Belgesi	Etik Kurul onayına gerek yoktur.
Ölçek İzni	Ölçek iznine gerek yoktur.

Kaynakça

- Akbaş, H. E., Bozkurt, S. & Yazıcı, K. (2018). Osmanlı Devleti'nde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi İle Karşılaştırması. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 9, 165-201.
- Baer, G. (1970). The Administrative, Economic and Social Functions Of Turkish Guilds. *International Journal of Middle East Studies*, 1(1), 28-50.
- Bayram, S. (2012). Osmanlı Devleti'nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilâtı ve Esnaf Loncaları. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21, 81-114.
- BOA. (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi). A. {DVNSM d. 29-229, 2.XI.984/21.01.1577; 22-544, 26.IV.981/25.08.1573; 47-381, 23.V. 990/15.06.1582; 58-5, 29.IV.993/ 30.04.1585; 67-54 (1.I.999/30.10.1590; 85-112, 10.VI.1040/14.01.1631;127-1437, 30.III.1131/20.02.1719.
- BOA. (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi). A.}MKT.NZD. 222-47, 7.IX.1273/1.05.1857.
- BOA. (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi). C.BLD. 132/6586, 29.XI.1177/30.05.1764.
- BOA. (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi). C.DRB. 29-1432, 25.II.1196/9.02.1782.
- BOA. (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi). MF.MKT. 65/35, 22 VII 1297/30.06.1880.
- BOA. (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi). MVL. 359-24, 27.XI.1276/16.06.1860.
- BOA. (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi). MVL. 360-51, 12.12.1276/1.07.1860.
- Bozatay, Ş. A. & Demir, K. A. (2014). Osmanlı Adli ve İdari Sisteminde Kadılık: Kurumsal Bir Değerlendirme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(10), 71-89.
- Çadırcı, M. (2013). *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çağatay, N. (1989). *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Çakır, B. (2011). Resmî Belgelerde Osmanlı Esnafı. B. Çakır & İ. Gümüş (Ed.), *Ahilik* (ss. 97-120). Kırklareli: Kırklareli Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, Ş. (2007). *TDV İslam Ansiklopedisi (C.33)*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Çeven, M. (2020). *Doğu'da ve Batı'da loncalar*. İstanbul: İktisat Yayınları.
- Çiftçi, C. (2004). Müşteri Memnuniyeti, Kalite ve Osmanlı Esnafı. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(7/2), 17-34.
- Demirtaş, M. (2010). *Osmanlı Esnafında Suç ve Ceza*. Aydın: Birleşik Yayınevi.
- Devellioğlu, F. (2004). *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lügat*. İzmir: Aydın Kitabevi.
- Ekinci, Y. (1989). *Ahilik*. Ankara: Özgün Matbaacılık.
- Erdoğan, İ. (2000). Osmanlı İktisadi Düzeninde İhtisâb Müessesesi ve Muhtesiblik Üzerine Bir Deneme. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 11(11), 123-145.
- Ertuğ, N. (2015). Osmanlı Kefalet Sistemi ve Esnaf Birlikleri Uygulaması. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 32, 31-44.
- Genç, M. (2007). Osmanlı Esnafı ve Devlet. M. Başkan, F. Aytuna & B. Çelen (Der.), *Lonca'dan Oda'ya* (ss. 80-89), İstanbul: Mûka Yayınları.
- Güler, İ. (2000). XVIII. Yüzyılda Osmanlı Esnaf ve Zanaatkârları ve Sorunları Üzerine Gözlemler. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 1(2), 121-158.
- Gündüz, A. Y., Kaya, M. & Aydemir, C. (2012). Ahilik Teşkilatında ve Günümüzde Tüketicilerin Korunmasına Yönelik Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(2), 37-53.
- Gürata, M. (1975). *Unutulmaz Adetlerimiz ve Loncalar*. Ankara: Tisa Yayıncılık.
- Güvemli, O. (2000). *Türk Devletleri Muhasebe Tarihi – Osmanlı İmparatorluğu'na Kadar (C. 2)*, İstanbul: İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası Yayınları.
- Güven, A. & Dülger, B. (2017). Osmanlı'dan Günümüze Yerel Hizmet Sunan Klasik Kurumların Dönüşümü. *Enderun Dergisi*, 1(1), 44-53.
- Hızlı, M. (2011). Ahiliğin Anadolu'daki Gelişim süreci. B. Çakır ve İ. Gümüş (Der.), *Ahilik* (ss. 17-40), Kırklareli: Kırklareli Üniversitesi Yayınları.
- İnalcık, H. & Arı, B. (2005). Türk-İslam-Osmanlı Şehirciliği ve Halil İnalcık'ın Çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 3(6), 27-56.
- Kahraman, A. (1998). İslam Hukukunda Şahsa (Nefse) Kefâlet Müessesesi ve Türk Ceza Muhakemeleri Hukuku'ndaki Teminatla Salıverme Müessesesi İle Mukayesesi. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 301-328.
- Kal'a, A. (1998). *İstanbul Esnaf Tarihi tahlilleri – İstanbul Esnaf Birlikleri ve Nizamları (C.1)*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Merkezi Kültür Yayınları.

- Kal'a, A. (2003). Osmanlı Esnafı ve Sanayisi Üzerine Yapılan Çalışmalarla İlgili Genel Bir Değerlendirme. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 1(1), 245-266.
- Kazancı, M. (2006). Osmanlı'da Halkla İlişkiler. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 4(3), 5-20.
- Koçu, R. E. (2003). *Tarihte Osmanlı Esnafı*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Koyuncu, M. (2008). *18. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Esnafı (İstanbul ve Bursa Örnekleri)* (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koyuncu, N. (2018). Osmanlı Devleti'nde Esnaf Gediklerinin Hukuki Esasları, Gelişimi ve İlgası. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26(2), 47-76.
- Kuran, T. (2010). Esnaf ve Loncalar, Hristiyan ve Yahudi Cemaat İşleri, Yabancılar. T. Kuran (Ed.), *Mahkeme Kayıtları Işığında 17. Yüzyıl İstanbul'unda Sosyo-Ekonomik Yaşam (C.1)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Mahiroğulları, A. (2011). Selçuklu/Osmanlı Döneminde Kurumsal Bir Yapı: Ahilik/Gedik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik İşlevleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 54, 139-154.
- Ortaylı, İ. (2018). *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*. İstanbul: Kronik Yayınevi.
- Özdemir, R. (1986). Ankara Esnaf Teşkilatı (1785 - 1840). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 156-181.
- Şeker, C. & Çakır, B. (2021). Futuwwa Organization, Malâmatıyya Movement, Akhi Order and Economic Life. S. Kılıç (Ed.), *Sosyal Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar* (s. 186-208). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Tabakoğlu, A. (1987). Osmanlı Ekonomisinde Fiyat Denetimi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 43, 111-150.
- Tabakoğlu, A. (1998). *Türk İktisat Tarihi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Taner, E. (2009). *Osmanlı Esnafı – Ticari ve Sosyal Hayat – Belge ve Fotoğraflarla*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- TDK. (2020, 30 Nisan). Genel Sözlük. Nisan 30, 2020 tarihinde Türk Tarih Kurumu Resmi Web Sitesi www.tdk.gov.tr adresinden alındı.
- Tızlak, F. (2015). Hatt-ı Hümayunlar Işığında III. Selim Dönemi'nde İstanbul'da Fırınlara ve Ekmeklerin Tebdil-i Kıyafetle Denetimi. *CEDRUS-The Journal of MCRI*, 3, 337-350.
- Yaylı, H. & Pustu, Y. (2010). Klasik Dönem Osmanlıda Kent Yönetimi ve Kentliler. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 6(23), 139-162.
- Yi, E. (2018). 17. Yüzyıl İstanbul'unda Lonca Dinamikleri. (Çev. Zeren, B.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 2000.

The Complementary Role Of Guilds In Increasing The Efficiency Of Public Measures In The Ottoman Empire

Ali ŞEN

Baki ÇAKIR

İsmail BALKAN

Extended Abstract

The purpose of this study is to explain the responsibilities of the Ottoman period guild that complement the duties of the public authority. The paper is important because it explains the complementary duties and responsibilities that guild undertake in alleviating the workload of the public authority and in the smooth functioning of social and commercial life.

The concept of guild, which started to be used in the middle of the 17th century, firstly emerged as the place where the raw material needs of the artisan were supplied. Guild later turned into gathering centers of artisan and eventually gained an organizational identity. Guild had an effective power and position both in Anatolia and Istanbul. They operated according to important moral rules such as austerity, a sense of profession based on meticulous work, strict adherence to traditions and professional secrets.

In the Ottoman period, the guild and the state were structures that needed each and complemented each other. The public authority benefited from the guild in collecting tax revenues and meeting the needs of the army. Guild needed order, infrastructure and security provided by the public authority for the continuation of commercial life. For this reason, guild turned into important political figures during the Ottoman period.

The main responsibility of the guild in the Ottoman Empire was to ensure that the product and service needs of the people were maintained uninterruptedly in line with the prices determined by the public authority. However, guild have undertaken duties and responsibilities that complement many responsibilities of the public authority. These can be examined under six headings.

i. The duties and responsibilities of the guild regarding regulation-supervision-audit: In the Ottoman Empire, guild have many responsibilities in the regulation, supervision and audit of artisan. These responsibilities of the guild reduces the workload of the public authority on artisan.

ii. The duties and responsibilities of guild regarding effectiveness of public authority: In the Ottoman period, meeting the needs of the army and the palace was carried out through guild. Army artisan come to the forefront at this point.

One of the duties of the guild to distribute the taxes among the artisan and to collect the accrued tax and deliver it to the state authorities. Guild also helped the state authority in the fight against unemployment by providing job opportunities to apprentices, journeymen and masters, whose numbers were determined by the state.

iii. The duties and responsibilities of the guild regarding the relations between the artisan: Most of the duties and responsibilities of the guild are for the member artisan. The main duties of the guild in this context are as follows:

- To determine the quality of the products to be produced and the number of member workplace,
- To ensure the supply of the raw materials needed by the artisan and their distribution among the artisan,
- To prevent competition among artisan,

iv. The duties and responsibilities of the guild regarding self-control: During the Ottoman period, apprentices, journeymen and masters are jointly responsible for the quality of the goods or services produced by an artisan. All employees in the same workplace, especially the masters are held responsible for an inappropriate situation that may arise in production. All employees must be meticulous about ensuring that the goods or services produced have the standards determined by the regulations. Within the scope of internal audit, it is an important autocontrol process that the employees in the same workplace check each other and observe the compliance of the produced goods or services with the standards.

For each artisan (especially masters) operating in the Ottoman Empire, another artisan in the same guild had to be a guarantor. Kethüda is also the guarantor of all guild members. Kethüda's guarantorship for all guild members is implemented to secure public authority.

v. The duties and responsibilities of guild regarding mediation and democratic participation: Guild played an important intermediary role between the public authority and the artisan. The main activities carried out by the guild under this role are:

- Establishing a communication channel between the public authority and the artisan,
- To control the artisan based on the authority taken from the public authority and to reduce the workload of the public authority in the auditing of artisan,
- To convey the complaints of the artisan to the public authority,
- Representing the artisan against the public authority.

In the Ottoman Empire, artisan's activities were regulated by ihtisab laws, regulations and by laws. İhtisâb laws were prepared specifically for each city. In these laws, the needs of the urban population are observed and all processes related to the goods offered for sale are

explained in detail. In the Ottoman Empire, the public authority benefited from the opinions of the guild officials during the preparation of the special laws regarding some products that required expertise.

vi. The duties and responsibilities of the guild regarding social benefit: Guild played an important role in the preservation of social order. The most important duty of the guild towards the society is to ensure the continuity of the basic food, products and services needed by the society by the artisan. In this process, protecting the consumer, ensuring customer satisfaction, following the standard in the quality and price of the product are among the duties of the guild. Guild prevented merchants from coming between the producer and the consumer. The guild ensured that the products reach the consumer in the shortest way and at the most ideal price. Guild also have responsibilities to maintain the administrative link between public authority and society.